

УДК 378.027.7

**ПОНЯТТЯ ПРО ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ
ЗАСТОСУВАННЯ ГРАНТІВ І ЗДІЙСНЕННЯ
ФАНДРАЙЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ
НАУКОВЦІВ У СФЕРІ ПЕДАГОГІКИ**

**К. Є. Каліна, К. М. Недря, Л. С. Рибалко,
І. М. Трубавіна**

**THE CONCEPT OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL
FUNDAMENTALS OF GRANTS' APPLICATION AND FUNDRAISING
FOR UKRAINIAN SCIENTISTS IN THE PEDAGOGICAL SCIENCE**

K. Kalina, K. Nedria, L. Rybalko, I. Trubavina

Актуальність навчання грантовій і фандрайзинговій діяльності, її здійснення для науковців нашої країни пов'язана з політикою євроінтеграції України і вимогами академічної мобільності до науковців, міжнародної співпраці, інтеграції наукових досягнень у світове наукове співтовариство, що вимагає компетентного використання цих інструментів забезпечення наукової діяльності науковцями України. Зазначимо, що їх ніколи цьому не навчали у закладах вищої освіти і це не було предметом підвищення їхньої кваліфікації. Як і не було предметом узагальнення в теоретичному аспекті досвіду різних країн та організацій. Тому виникає питання про теоретико-методичні основи навчання і здійснення такої діяльності, що і є метою даного дослідження. Методами дослідження є: теоретичний аналіз джерел, узагальнення досвіду, синтез, моделювання, конкретизація тощо. Науковою новизною статті є визначення грантів і фандрайзингової діяльності на основі виявлених теоретико-методичних основ її здійснення, а саме: фандрайзинг визначено, як професійну діяльність науковця щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих і науково-дослідних неприбуткових проєктів, яка вимагає спеціальних знань та навичок фандрайзера, що можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донора; гранти – це грошові або інші засоби, що надаються як громадянам, так і іноземцям міжнародними організаціями для проведення наукових досліджень, підготовки кадрів, підвищення кваліфікації та інших цілей за певних умов, що надаються безпосередньо грантодавцями. З'ясовано, що грантова і фандрайзингова діяльність є актуальними для професійного розвитку науковців, вона має спільні теоретичні основи між собою і з теоретико-методичними основами науково-педагогічної діяльності, з основами інших сфер наукового пізнання. Діяльність у сфері грантів і фандрайзингу для науковців має свої особливості для педагогів, що пов'язано з об'єктами пізнання – людьми і накладає додаткові вимоги і потребує певних ресурсів для здійснення. Основними теоретико-методологічними основами грантової і фандрайзингової діяльності в сфері педагогіки є: гуманістична філософія, гносеологічний, прагматичний, гендерний, порівняльний, історичний, політичний,

Каліна К. Є., Недря К. М., Рибалко Л. С., Трубавіна І. М. Поняття про теоретико-методологічні основи застосування грантів і здійснення фандрайзингової діяльності для українських науковців у сфері педагогіки

компетентнісний, ресурсний, мотиваційний, організаційний, особистісний, середовищний, соціо-особистісно-діяльнісний підходи, теорія прав людини і розвитку, які визначають мету, принципи, зміст і особливості здійснення наукової діяльності в педагогіці на основі грантів і фандрайзингу. Перспективами подальших досліджень є розробка робочої програми навчальної дисципліни з цієї тематики для здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти.

Ключові слова: грант, фандрайзингова діяльність, теоретичні і методологічні основи, наукові підходи, науково-педагогічна діяльність.

The urgency of teaching grants activities and fundraising is related to the policy of Ukraine's European integration and the requirements of academic mobility to scientists, international cooperation, integration of scientific achievements into the world scientific community, which requires competent use of these tools. It should be noted that they have never been taught this in higher education institutions and this has not been the subject of their professional development. Nor was it a subject of generalization in the theoretical aspect of the experience of different countries and organizations. Therefore, the question arises about the theoretical and methodological foundations of training and implementation of such activities, which is the purpose of this study. Research methods are: theoretical analysis of sources, generalization of experience, synthesis, modeling, specification, etc. The article's scientific novelty is the definition of grants activities and fundraising based on the identified theoretical and methodological foundations of its implementation, namely: fundraising is defined as a scientist's professional activity to mobilize financial and other resources from various sources to implement socially significant and research nonprofit projects. requires special knowledge and the fundraiser's skills, which can influence a donor's positive decision; Grants are funds or other funds provided to both citizens and foreigners by international organizations for research, training, retraining and other purposes under certain conditions, provided directly by donors. It was found that grant activities and fundraising are relevant for the scientists' professional development, it has common theoretical foundations with each other and with the theoretical and methodological foundations of scientific and pedagogical activities, with the foundations of other areas of scientific knowledge. Activities in the field of grants and fundraising for researchers have their own characteristics for teachers, which is related to the objects of knowledge - people and imposes additional requirements and requires certain resources for implementation. The main theoretical and methodological foundations of grant and fundraising activities in the field of pedagogy are: humanistic philosophy, epistemological, pragmatic, gender, comparative, historical, political, competence, resource, motivational, organizational, personal, environmental, socio-personal-theoretical approaches human and development, which determine the purpose, principles, content and features of scientific activities in pedagogy on the basis of grants and fundraising. Prospects for further research are the development of a working program of the discipline on this topic for applicants for the second master's degree in higher education.

Key words: grant, fundraising, theoretical and methodological bases, scientific approaches, scientific and pedagogical activity.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Питання здійснення міжнародної наукової діяльності гостро постають перед науковцями різних рівнів: здобувачами освіти, молодими вченими, досвідченими науковими діячами, освітянами. У рамках міжнародного співробітництва та обміну теоретичними розробками, практичним досвідом, надбаннями широко використовуваною стає грантова діяльність. Це є необхідним в контексті залучення коштів для дослідницької роботи, для

підтримки академічної мобільності науковців на різних етапах кар'єри, для розширення тематики наукових досліджень позабюджетної тематики.

Але ніхто досі не навчав дослідників з України грантовій діяльності і фандрайзингу як основі успішного отримання коштів на дослідження і керування проектами, в програмах навчання аспірантів і здобувачів магістерського ступеня відсутні програми щодо цієї тематики, відсутні теоретичні основи зазначеної діяльності в наукових дослідженнях.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Існуючі дослідження (Освіта.UA, 2013; Літкевич, 2017; Соколовська, 2015; Katsimitsis, 2016) розкривають переважно рекомендації фондів, міжнародних організацій, вимоги до подання заявок на отримання грантів і стипендій, відсутні взагалі поняття про основи написання грантів і ведення грантової діяльності, якій переважно вчать на своїх семінарах ті ж фонди й організації. Але їх вимоги є досить різними, спільних теоретичних основ не виділяється, наукові підходи не є визначеними. Саме ці питання не є достатньо дослідженими і вимагають свого наукового обґрунтування. Існуючі ж наукові дослідження розкривають теорію і методологію дисертаційних експериментальних досліджень, історико-педагогічних досліджень (Трубавіна, 2009; Кальницька, 1998), не зачіпаючи грантової діяльності педагогів-науковців та здійснення фандрайзингової діяльності. Педагогічні дослідження мають свою специфіку в результатах, етиці проведення, експериментальній базі, інтерпретації результатів, оскільки тут не завжди можна набрати велику статистичну базу, враховуються зміни не тільки у порівнянні з контрольними групами в експериментальних, а й щодо розвитку окремих особистостей щодо самих себе. Тому традиційний підхід до вимірювання результатів і перевірки їх вірогідності може не працювати через малу кількість респондентів (наприклад, критерій X_2 працює тільки за умови кількості респондентів понад 50). Тому цінність витрачених коштів на дослідження не може бути перевірена на ефективність традиційними методами.

До того ж такі види роботи, як профілактика негативних явищ не можна виміряти якісно на людях – неможливо виміряти, скільки людей не зробили, але могли зробити поганий вчинок. Соціальні і педагогічні експерименти мають свої особливості планування, проведення, керівництва, оскільки це експерименти пов'язані з людьми, тому там є додаткові етапи щодо безпеки та етики наукових досліджень, які треба ретельно дотримуватися і перевіряти експертами, що, у свою чергу, вимагає додаткових витрат і закладання їх в кошторис (наприклад, запуск експериментальних майданчиків, керівництво науково-методичним и установами тощо). Тому постає питання про те, що саме науково-педагогічні дослідження мають свої особливості в здійсненні грантової і фандрайзингової діяльності і вимагають на своє розкриття й обґрунтування.

Формулювання цілей / завдань статті. Отже, метою нашої статті є визначення наукових основ написання грантів, ведення грантової та фандрайзингової діяльності науковцями-педагогами України. Основними

методами дослідження є теоретичний аналіз джерел, узагальнення досвіду, синтез, моделювання, конкретизація тощо.

Виклад основного матеріалу статті. Як відомо, гранти – це грошові або інші засоби, що надаються як громадянам, так і іноземцям міжнародними організаціями для проведення наукових досліджень, підготовки кадрів, підвищення кваліфікації та інших цілей за певних умов, що надаються безпосередньо грантодавцями. Широке поширення й активне залучення науковців у грантову діяльність також підсилюється й тим фактом, що гранти є безкоштовними і надаються без умови повернення. Зазначимо, що отримати грант або стипендію в країнах Європейського союзу можуть науковці, які не є громадянами ЄС. Наголосимо й на тому, що на сьогодні існують масштабні освітні програми щодо надання фінансування дослідникам у галузі освіти (Кравцова, Решетняк, 2019). Широко відомим є фонд Марії Склодовської-Кюрі (MSCA), згідно програми якого відбувається фінансування досліджень у різних галузях і на різних етапах кар'єри науковців: від кандидатів наук до досвідчених вчених із світовим ім'ям. Провідною метою є заохочення до здійснення транснаціональної та міждисциплінарної мобільності науковців. Отже, принципами грантової діяльності є свобода, мобільність, рівність, демократизм, людиноцентризм, що є характерним для гуманістичної філософії. Вона визначає мету і принципи здійснення грантової діяльності і цілком відповідає нашим ідеям філософії освіти в Україні (Кремень, 2003). Це також порівняльний і політичний підходи до здійснення грантової діяльності, оскільки вона враховує досвід різних країн і установ, політику євроінтеграції, глобалізації, що означає на практиці конкретизацію мети такої діяльності. Права людини на освіту конкретизуються цією метою як теорія прав людини. Оскільки права людини на освіту приводить до її розвитку, реалізація теорії прав людини пов'язана з теорією розвитку ООН, які є провідними сьогодні в світі та міжнародній політиці, в тому числі й в освіті, і надають орієнтири та критерії здійснення грантової діяльності.

Виокремимо провідні напрями грантів:

– *Внутрішньоєвропейські стипендії* (IEF) надають фінансування проектам розвитку наукової кар'єри для представників країн Євросоюзу і тривають 12–24 місяці. Метою програми є просування по кар'єрних сходах молодих науковців або відновлення наукової кар'єри взагалі. Стажування відбувається на території ЄС, але за межами країни постійного проживання науковця.

– *«Вхідні» міжнародні стипендії* (IF) забезпечують підтримку дослідників із третіх країн протягом 1–2 років. Для призначення стипендії необхідною умовою є отримання заявки від установи (університет, дослідницький центр, підприємство тощо), що згідна прийняти апліканта.

– *Міжнародний обмін науковим персоналом* (IRSES) передбачає обмін співробітниками установ та дослідницьких організацій з метою підвищення кваліфікації, обміну досвідом протягом 24–48 місяців.

– *Мережі з навчання на початкових етапах досліджень (ITN)* спрямовані на покращення наукових навичок молодих науковців у результаті приєднання до діючих дослідницьких груп. Термін дії – 4 роки.

– У межах *промислово-академічного партнерства (IAPP)* запроваджене фінансування проектів співпраці громадських та приватних організацій з метою обміну новаціями, проведення спільних семінарів, тренінгів, конференцій щодо вирішення інтелектуальних питань. Останні виокремлюють кошти для оплати праці співробітників. Термін дії – 4 роки (Katsimitsis, 2016).

У межах нашої роботи вважаємо за доцільне звернути увагу на програму Європейського союзу «*Erasmus Mundus*», яка спрямована на співпрацю у галузі вищої освіти. Програма призначена для ЗВО, здобувачів освіти, що мають диплом першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, науковців і співробітників ЗВО, а також установ, що діють у галузі вищої освіти.

Програма «*Tempus*» спрямована на модернізацію системи вищої освіти у країнах-партнерах Європейського союзу, створення простору для співпраці, збільшення кількості робочих місць і просуванню Болонського процесу для формування Європейського освітнього простору. Провідними напрямками діяльності програми є:

1. Спільні проекти, що спрямовані на розвиток, модернізацію та розповсюдження нових навчальних програм, методів навчання та викладання, створення навчальних кейсів; розвиток культури забезпечення якості освіти; модернізацію системи управління та керівництва ЗВО; збільшення ролі ЗВО у суспільстві та навчання протягом життя; зміцнення «трикутника знань» у ЗВО тощо. Спільні проекти є короткостроковими заходами щодо мобільності науково товариства.

2. Структурні заходи, що спрямовані на реформування ЗВО з метою покращення якості, актуальності освітнього процесу та зближення з напрямками розвитку навчальних закладів країн ЄС. Структурні заходи передбачають проведення наукових досліджень, конференцій та семінарів різного рівня, організація навчання або консультування тощо.

3. Супутні заходи, що фінансуються шляхом проведення тендеру або в межах рамкових угод й спрямовані на поширення інформаційної діяльності, поширення передового досвіду, проведення консультацій, конференцій, наукових досліджень (Національний Темпус, 2014).

Зазначимо, що програма Tempus приймає заявки та є відкритою для ЗВО, органів управління, організацій та підприємств, пов'язаних із вищою освітою. Таким чином зазначена програма сприяє просуванню політики Європейського союзу у галузі вищої освіти, тісно співпрацює з країнами-партнерами щодо реформ у галузі вищої освіти, з метою вдосконалення, реформування відповідно до потреб сучасного суспільства. Так, сучасні ЗВО стикаються з нагальними потребами щодо глобалізації освітнього і наукового простору, що потребує швидкого вирішення трьох провідних питань у галузі вищої освіти: реформування навчальних програм, удосконалення системи управління,

реформування системи фінансування у ЗВО. Зрозуміло, що зазначені вище напрями реформування пов'язані із Болонським процесом, метою якого є створення Європейського освітнього простору в галузі вищої освіти, який у свою чергу провідним напрямом реформації вбачає сумісність та порівняння різних систем вищої освіти для підвищення конкурентноздатності та привабливості для здобувачів різних країн світу.

Саме через зазначені вище програми й реалізується можливість сприяти наміченим ініціативам розширення Європейського освітнього простору: надання широкого спектру різних високоякісних навчальних програм зі спрощеними процедурами визнання кваліфікаційних рівнів освіти.

Також слід зазначити, що на сьогодні існує можливість отримати фінансові ресурси на дослідницьку та наукову діяльність за допомогою державних і комерційних програм, а саме:

- європейський науковий фонд, який надає фінансування науковцям з пострадянського простору;
- європейська дослідницька рада, яка займається підтримкою наукової діяльності в межах ЄС;
- виконавче агентство з освіти, аудіовізуальних засобів і культури, що сприяє міжнародному співробітництву між країнами Європейського союзу та третього рівня;
- європейська асоціація просування науки й технологій, що передбачає асиміляцію наукових досліджень у політичну сферу на території країн ЄС;
- європейський дослідницький простір, сприяє розвитку та підвищенню ефективності науково-дослідної діяльності дослідників країн Європейського союзу (Katsimitsis, 2016).

У межах даної роботи доцільно наголосити й на тому, що окрім зазначених вище загальноєвропейських програм фінансування наукової діяльності у галузі освіти, кожна з країн Європейського союзу надає власні програми. Ці програми можуть фінансуватися різним установами, підприємствами та організаціями як державного, так і приватного сектора в різних формах. Наприклад, поширеною серед європейських університетів є практика щодо пропозиції займатися лекторською діяльністю в обмін на участь у власних дослідних програмах. Також є можливість отримати персональний грант без додаткових вимог. У цілому це сприяє професійному розвитку особистості дослідника, вдосконаленню його наукової та професійної діяльності, що реалізує соціо-особистісно-діяльнісний підхід у науково-педагогічних дослідженнях, а також порівняльний підхід до здійснення науково-педагогічної діяльності.

Таким чином, різноманіття грантових програм якнайбільше спрямовано на реалізацію права на освіту кожної людини, відповідно до її інтересів і фаху, кожен науковець може підібрати для себе таку програму, що йому більш підходить за напрямком діяльності. Цей факт свідчить про різноманітні умови для розвитку людини в інтересах розвитку суспільства і реалізації прав людини. Таким чином, принцип різноманіття передбачає якнайбільше задоволення

професійних інтересів науковців. І водночас вчить їх продовжувати свій напрямок досліджень за фінансової підтримки, а не орієнтуватися на заробіток заради незрозумілої та нецікавої тематики.

Грантові програми є освітніми і науковими, для науковців на всіх етапах кар'єри, щодо різних аспектів професійної науково-педагогічної діяльності – наукової, викладацької, освітньої. Вони вчать не тільки вести наукову діяльність, але й методам наукових досліджень. Що є важливим для етики наукового пізнання і реалізує гносеологічний підхід до грантової і фандрайзингової діяльності, про який як головний в методології педагогічної науки писав І. А. Липський (2004).

При заповненні грантової заявки важливо усвідомлювати, що донори, спонсори та грантодавці можуть висувати різні вимоги й умови можуть змінюватись у межах різних програм. Наприклад, існують випадки, коли виділена фіксована сума гранту покриває не тільки дослідні витрати, а й передбачає компенсацію транспортних, накладних витрат і витрат на проживання. Зауважимо, що на сьогодні існують окремі програми, призначені для науковців-жінок, а також програми, що сприяють зміцненню зв'язків між наукою та промисловістю. Це реалізує ідеї гендерного підходу в наукових дослідженнях і прагматичний підхід до наукової діяльності.

Для отримання детальної інформації про програму необхідно безпосередньо зв'язуватись з грантодавцем; про гранти та стипендії у певній галузі науки можна дізнатися з ресурсів мережі Інтернет. Там є і конкретизація вимог до певної тематики дослідження в певній галузі науки. Це професіоналізація дослідження та її певне звуження до важливих тем для суспільства, важливо вчитися поєднувати суспільні і особисті професійні інтереси. На практиці це означає реалізацію компетентнісного, прагматичного, особистісного і середовищного підходів до науково-педагогічного дослідження.

Вважаємо за доцільне виокремити наступні рекомендації щодо успішного результату у процесі пошуку фінансування власної науково-дослідної діяльності:

- використовувати усі можливості. Не треба відмовлятися від можливих джерел фінансування з огляду на високий рівень конкуренції.
- робити все вчасно. Починати пошук гранту треба якомога раніше й не зволікати з процесом подання заявки.
- уважно читати, усвідомлювати й обов'язково виконувати умови участі в гранті або програмі.
- міжнародне спілкування, що надає можливість дізнатися про можливість фінансування саме у тій галузі знань, що безпосередньо становить коло наукових інтересів.

Також зазначимо, що дотримання перелічених вище рекомендацій не є запорукою отримання фінансування. І що ж робити науковцю-досліднику, коли існуючий проєкт не отримав грант? Саме у такому випадку здійснення фандрайзингової діяльності стає у нагоді сучасному науковцю.

У ході наукового пошуку нами було проведено опитування 46 науково-педагогічних і педагогічних співробітників ЗВО, які проходили курси підвищення кваліфікації, щодо розуміння сутності терміну «фандрайзингова діяльність». Більшість респондентів не перейшла відмітки «4» з 10 можливих, що, у свою чергу, свідчить про необізнаність і неволодіння корисною з огляду на формування нової філософії освіти в українському суспільстві інформацією (Рибалко, Каліна, 2020).

Термін «фандрайзинг» походить від англійського fundraising (словосполучення англійських слів fund (кошти, фонди) і raise (піднімати, збільшувати)) – залучення ресурсів, коштів. Фандрайзинг як термін взагалі використовується щодо тих організацій та проєктів, що мають та несуть соціальну місію – благодійництво, освіта, культура (Чернявська, Соколова, 2013). Теоретичними основами фандрайзингу, таким чином, є ресурсний і різні мотиваційні, організаційні підходи. Оскільки фандрайзинг має за мету залучення грантових та інших благодійних коштів, то до його теоретичних основ належить і все, що стосується грантової діяльності і благодійності.

Узагальнюючи наведені визначення, теоретичні підходи, названі вище, ми вважаємо, що найбільш повно буде розкривати досліджувану категорію наступне визначення: фандрайзинг — це професійна діяльність щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих і науково-дослідних неприбуткових проєктів, яка вимагає спеціальних знань та навичок фандрайзера, що можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донора (Рибалко, Каліна, 2020).

Суб'єктами фандрайзингової діяльності виступають неприбуткові організації (НПО), які займаються пошуком джерел фінансування та збором коштів для реалізації проєктів (Соколовська, 2015).

Згідно Податкового кодексу України до НПО відносяться:

- 1) громадські організації;
- 2) освітні установи, співпраця з якими дає змогу донорам підвищити власний імідж, провести профорієнтаційну роботу, а також виявити найбільш перспективних і зацікавлених представників молоді для підготовки до майбутньої професійної діяльності;
- 3) організації охорони здоров'я, що надають можливість продемонструвати благородність й мають велику перспективу майбутньої діяльності;
- 4) культурні організації (бібліотеки, галереї, музеї тощо), які передбачають підвищення репутації спонсора, можуть сприяти поширенню інформації, а також популяризації у суспільстві через демонстрацію небайдужості до культурної спадщини власного народу, країни на міжнародному рівні;
- 5) науково-дослідні установи, що надають можливість брати участь у новітніх розробках;

б) релігійні групи;

7) благодійні організації тощо (Верховна Рада України, 2022).

Об'єктами фандрайзингової діяльності виступають різні категорії донорів, основними з яких є благодійні фонди, приватні організації, корпорації тощо.

Здійсненням фандрайзингової діяльності займаються фандрайзери, основними принципами роботи яких згідно з Декларацією є: чесність; повага; цілісність; емпатія; прозорість (Дуглас, Карлсо, 2013).

Зауважимо, що діяльність фандрайзерів здійснюється в різних правових системах, відповідно до законодавства країни, де вони працюють. Проте, передбачається, що фандрайзери, які визнають принципи Декларації, повинні слідувати вимогам закону (і Кодексів етики своїх організацій) відносно професійної діяльності, незалежно від того, в якому правовому полі бере початок ця діяльність.

Також слід зазначити, що сучасними засобами фандрайзингової діяльності в освіті виступають:

– медіаграмотність, яка дозволяє критично аналізувати, оцінювати та створювати інформаційні повідомлення для різних типів медіа;

– мейлінг, що дозволяє охопити велику аудиторію, звертаючись персонально до кожного;

– краудсорсинг, що передбачає залучення великої кількості зацікавлених осіб до визначення потреб, якості та попиту;

– сучасні комп'ютерні технології;

– технічна підтримка;

– кібербезпека (Літкевич, 2017).

Зазначимо, що більшість цих засобів не є знайомими науково-педагогічним працівникам в обсязі вільного користування і передбачає навчання їм необхідних компетентностей в процесі аспірантських і магістерських програм підвищення кваліфікації тощо.

Таким чином, грантова та фандрайзингова діяльність знаходяться у тісному взаємозв'язку, бо спрямовані на отримання певних джерел фінансування чи необхідних ресурсів для науково-дослідної діяльності в межах реалізації певних проєктів.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На основі викладеного можна зробити висновки: грантова і фандрайзингова діяльність є актуальними для професійного розвитку науковців, вони мають спільні теоретичні основи між собою і з теоретично-методичними основами науково-педагогічної діяльності, з основами інших сфер наукового пізнання. Діяльність у сфері грантів і фандрайзингу для науковців має свої особливості для педагогів, що пов'язано з об'єктами пізнання – людьми і накладає додаткові вимоги щодо ресурсів для здійснення. Основними теоретико-методологічними основами грантової і фандрайзингової діяльності в освітній сфері є: гуманістична філософія, гносеологічний, прагматичний, гендерний, порівняльний, історичний, політичний, компетентнісний, ресурсний, мотиваційний,

організаційний, особистісний, середовищний, соціо-особистісно-діяльнісний підходи, теорія прав людини і розвитку, які визначають мету, принципи, зміст і особливості здійснення наукової діяльності в педагогіці на основі грантів і фандрайзингу. При цьому ми доходимо висновку, що фандрайзинг - це професійна діяльність щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих і науково-дослідних неприбуткових проєктів, яка вимагає спеціальних знань та навичок фандрайзера, що можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донора.

Перспективами подальших досліджень є розробка робочої програми навчальної дисципліни з цієї тематики для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Верховна Рада України. (2022). Податковий кодекс України: редакція від 01.01.2022 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- Дуглас, Дж. А., & Карлсо, Дж. К. (2013). *Основные принципы фандрайзинга*. Киев: Balance Business Books.
- Кальницька, К. О. (1998). Теорія мотивації Маслоу. *Практична психологія та соціальна робота*, 3, 36–38.
- Кремень, В. Г. (Ред.). (2003). *Історія філософії*. Харків: Пранд.
- Липский, И. А. (2004). *Социальная педагогика. Методологический анализ*. СФЕРА.
- Літкевич, А. (2017). Фандрайзинг як складова частина ресурсного забезпечення конкурентоспроможності закладу загальної середньої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 66, 108–112. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.22>
- Національний Темпус / Еразмус +офіс в Україні. <http://www.tempus.org.ua>
- Освіта.УА. (2013). Гранти для наукових досліджень в Європі. *Стипендії на навчання*. https://osvita.ua/abroad/higher_school/scholarships/37359/
- Рибалко, Л. С., & Каліна, К. Є. (2020). *Презентація курсу «Фандрайзингова діяльність в освіті»*. http://smc.hnpu.edu.ua/files/Rozklad_2020_2021/Prezentacii/Frandaizengova_dialnist_v_osviti.pdf
- Соколовська, В. В. (2015). Сутність та перспективи розвитку в Україні фандрайзингу. *Ефективна економіка*, 9. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4453>
- Трубавіна, І. М. (2009). *Теоретико-методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю*. (Дисертація доктора педагогічних наук). Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Луганськ.
- Хаустова, В. Є., & Решетняк, О. І. (2019). Особливості організації наукової діяльності в країнах ЄС та Україні. *Business Inform*, 7(498), 122–137. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-122-137>
- Чернявська, О. В., & Соколова, А. М. (2013). *Фандрайзинг*. Київ: Алерта.
- Katsimitsis, M. (2016). Research Funding at European Universities. *TopUniversities*. <https://www.topuniversities.com/student-info/student-finance/research-funding-european-universities>

REFERENCES

- Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: edition of 01.01.2022]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- Duglas, Dzh. A., & Karlso, Dzh. K. (2013). *Osnovnye printsipy fandreyzinga* [Basic principles of fundraising]. Kyiv: Balance Business Books [in Russian].
- Kalnytska, K. O. (1998). Teoriia motyvatsii Maslou [Maslow's theory of motivation]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota* [Practical Psychology and Social Work], 3, 36–38. [in Ukrainian].
- Kremen, V. H. (Ed.). (2003). *Istoriia filosofii* [History of philosophy]. Kharkiv: Prand [in Ukrainian].
- Lipskiy, I. A. (2004). *Sotsial'naya pedagogika. Metodologicheskii analiz: uchebnoe posobie* [Social Pedagogy. Methodological Analysis: A Study Guide]. SFERA [in Russian].
- Litkevych, A. (2017) Fandraizynh yak skladova chastyna resursnoho zabezpechennia konkurentnospromozhnosti zakladu zahalnoi serednoi osvity [Fundraising as an integral part of resource support for the competitiveness of general secondary education]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh* [Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools], 66, 108–112. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.22> [in Ukrainian].

Каліна К. Є., Недря К. М., Рибалко Л. С., Трубавіна І. М. Поняття про теоретико-методологічні основи застосування грантів і здійснення фандрайзингової діяльності для українських науковців у сфері педагогіки

- National Tempus / Erasmus + office in Ukraine. <http://www.tempus.org.ua> [in Ukrainian].
- Osvita.UA. (2013). Hranty dlia naukovykh doslidzhen v Yevropi [Grants for research in Europe]. https://osvita.ua/abroad/higher_school/scholarships/37359/ [in Ukrainian].
- Rybalko, L. S., & Kalina, K. Ye. (2020). Prezentatsiia kursu "Fandraizynhova diialnist v osviti" [Presentation of the course "Fundraising activities in education"]. http://smc.hnpu.edu.ua/files/Rozklad_2020_2021/Prezentacii/Frandaizengova_dialnist_v_osviti.pdf [in Ukrainian].
- Sokolovska, V. V. (2015). Sutnist ta perspektyvy rozvytku v Ukraini fandraizynhu [The essence and prospects of fundraising development in Ukraine]. *Efektivna ekonomika [Efficient economy]*, 9. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4453> [in Ukrainian].
- Trubavina, I. M. (2009). *Teoretyko-metodychni osnovy sotsialno-pedahohichnoi roboty z simieiu. [Theoretical and methodological bases of social and pedagogical work with the family]*. (Thesis for a Degree Doctor of Pedagogical Science). Luhansk Taras Shevchenko National University. [in Ukrainian].
- Khaustova, V. Ye., & Reshetniak, O. I. (2019). Osoblyvosti orhanizatsii naukovoї diialnosti v krainakh YeS ta Ukraini [Features of the organization of scientific activity in the EU and Ukraine]. *Business Inform*, 7(498), 122–137. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-122-137>
- Cherniavska, O. V., & Sokolova, A. M. (2013). *Fandraizynh: navchalnyi posibnyk [Fundraising: a textbook]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
- Katsimitsis, M. (2016). Research Funding at European Universities. *TopUniversities*. <https://www.topuniversities.com/student-info/student-finance/research-funding-european-universities>

Каліна Катерина Євгеніївна

кандидат педагогічних наук, доцент
Харківського медичного університету
проспект Науки, 4, м. Харків, Україна,
61000

<http://orcid.org/0000-0002-4252-7690>

e-mail: kalinahnpu@gmail.com

Kalina Kateryna

Candidate of Pedagogical Sciences,
Kharkiv National Medical University
Nauki Avenue, 4, Kharkiv, Ukraine, 61000

<http://orcid.org/0000-0002-4252-7690>

e-mail: kalinahnpu@gmail.com

Недрия Кирило Михайлович

кандидат історичних наук, доцент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
проспект Гагаріна, 26, Дніпро, Україна,
49005

<http://orcid.org/0000-0002-9370-1900>

e-mail: k.nedrya@gmail.com

Nedria Kyrylo

Candidate of Historical Sciences,
Dnipropetrovsk State University of Internal
Affairs,
Gagarin Avenue, 26, Dnipro, Ukraine,
49005

<http://orcid.org/0000-0002-9370-1900>

e-mail: k.nedrya@gmail.com

Рибалко Людмила Сергіївна

доктор педагогічних наук, професор
Харківського національного
педагогічного університету імені
Г. С. Сковороди
вулиця Валентинівська, 2, Харків,
Україна, 61168

<http://orcid.org/0000-0002-2294-5270>

e-mail: akme15@ukr.net

Rybalko Liudmyla

Doctor of Pedagogical Sciences,
H.S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
vulytsia Valentynivska, 2, Kharkiv, Ukraine,
61168

<http://orcid.org/0000-0002-2294-5270>

e-mail: akme15@ukr.net

Трубавіна Ірина Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор
Тернопільського обласного комунального
інституту післядипломної педагогічної
освіти

вул. Громницького, 1, м. Тернопіль,
Тернопільська область, Україна, 46027

<http://orcid.org/0000-0003-1057-430X>

e-mail: trubavina@gmail.com

Trubavina Iryna

Doctor of Pedagogical Sciences,
Ternopil Regional Communal Institute of
Postgraduate Pedagogical Education

vul. Hromnytskoho, 1, m. Ternopil,
Ternopilska oblast, Ukrayna, 46027

<http://orcid.org/0000-0003-1057-430X>

e-mail: trubavina@gmail.com